Nr 31

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motioner om kommunal rösträtt för invandrare.

Motionerna

I detta betänkande behandlas motionerna 1974:141 av herr Fälldin m. fl. (c), 1974:351 av herr Hermansson m. fl. (vpk) och 1974:931 av herr Strömberg (fp) om kommunal rösträtt för invandrare.

I motionen 1974:141 hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om förslag innebärande att deltagande i kommunala val möjliggöres för invandrare med en kvalifikationsperiod som inte är längre än vad som i motionen sagts om kvalifikationsgränserna för erhållande av svenskt medborgarskap, nämligen för nordiska invandrare två års och för utomnordiska invandrare tre års varaktig vistelse i riket".

Motionärerna framhåller bl. a. att det faktum att många invandrare av olika skäl avstår från att söka svenskt medborgarskap inte bör diskvalificera dem från att delta i kommunala val. Enligt motionärerna är denna möjlighet till aktivt deltagande i det svenska samhällslivet i högsta grad ägnad att underlätta anpassningen till en för dem ofta främmande miljö. Kvalifikationsgränserna för kommunalt valdeltagande för personer som ej är svenska medborgare bör, enligt motionärerna, inte överstiga kvalifikationsgränserna för erhållande av svenskt medborgarskap. Motionärerna erinrar slutligen om att frågorna om kvalifikationstid för medborgarskap och utvidgad kommunal rösträtt har varit och är föremål för behandling i Nordiska rådet och anser att det självfallet är angeläget att inom ramen för det nordiska samarbetet också i dessa hänseenden eftersträva likformiga bestämmelser i de nordiska länderna.

I motionen 1974:351 hemställs att riksdagen måtte anta ett i motionen redovisat förslag till ändrad lydelse av 6 § kommunallagen av innebörd att "utländsk medborgare som oavbrutet i minst två år till valdagen varit bofast i riket har rösträtt i kommun där han är kyrkoskriven på samma villkor som svensk medborgare".

Motionärerna framhåller bl. a. att den kommunala rösträtten för invandrare är ett demokratiskt krav och att kommunal rösträtt efter två års vistelse i Sverige synes väl motiverad med hänsyn till gällande regler för bibehållen rösträtt i hemlandet för invandrare från nordiska länder och den tid som erfordras för utomnordiska invandrare att erhålla bosättningstillstånd. Med hänvisning till frågans principiella vikt och att det, enligt motionärerna,

inte skulle medföra några praktiska problem att ge invandrare som vistats i riket i två år kommunal rösträtt, anser motionärerna att beslut bör kunna fattas genast. Vad som här sagts om rösträtten gäller enligt motionärerna tillika valbarheten till kommunala församlingar.

I motionen 1974:931 hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att förslag framläggs om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare".

Motionären framhåller bl. a. att det från invandrarnas organisationer har uttryckts önskemål framför allt om möjlighet för invandrare som ej är svensk medborgare att delta i kommunalvalen. Enligt motionären talar starka principiella skäl för att rätten att delta i kommunalval inte begränsas till nordiska medborgare utan ges åt alla invandrare. En förutsättning för sådan rösträtt skall dock vara att vederbörande vistats viss tid i Sverige. Motionären föreslår att det skall uppdras åt invandrarverket att överväga hur lång vistelse som skall krävas.

Beträffande de närmare motiveringarna hänvisas till motionerna.

Frågans behandling i riksdagen under år 1973 m. m.

Frågan om kommunal rösträtt för invandrare har aktualiserats i riksdagen vid åtskilliga tillfällen under senare år. I sitt arbete med rösträttsfrågor hade sålunda grundlagberedningen – med anledning av en riksdagsskrivelse i saken (KU 1968:10, rskr 1968:96) – att överväga även frågan om man bör tillerkänna i riket bosatta utländska medborgare rätt att delta i val av kommunfullmäktige och landstingsmän.

Under 1971 års riksdag behandlades vidare en motion – 1971:227 av herr Boo m. fl. (c) – om ökade politiska rättigheter för invandrare, vilken i första hand tog sikte på kommunal rösträtt för invandrare. I detta sammanhang hänvisade utskottet (KU 1971:47) till grundlagberedningens väntade förslag och ansåg att något ytterligare riksdagsinitiativ inte var erforderligt.

Grundlagberedningens förslag innebar att man i stället för införande av kommunal rösträtt för icke svenska medborgare borde överväga att förkorta kvalifikationstiden för svenskt medborgarskap och därmed fullständiga politiska rättigheter. Remissopinionen var delad i denna fråga. Flertalet av dem som yttrade sig i frågan biträdde beredningens förslag, men bl. a. invandrarverket ansåg att det från demokratisk synpunkt var otillfredsställande att ett stort antal invånare i kommunerna på detta sätt utestängdes från kommunalt medinflytande.

I propositionen 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. anförde departementschefen att de närmare villkoren för kommunal rösträtt inte borde tas in i grundlag utan att frågan som hittills borde regleras i kommunallagarna. Departementschefen ansåg sig inte ha anledning att ta ställning till frågan om kommunal rösträtt för utländska medborgare i detta sammanhang.

Under den allmänna motionstiden vid 1973 års riksdag väcktes fyra mo-

tioner i frågan, vilka behandlades av konstitutionsutskottet gemensamt med förslaget till ny författning (KU 1973:26). Utskottet redovisade därvid ett initiativ från den finländska regeringen till Nordiska rådets 21:a session, vilket syftade till att ge nordiska medborgare som är bosatta i annat nordiskt land rösträtt och även valbarhet vid kommunala val i det land där de är bosatta. Utskottet anförde för sin del följande (KU 1973:26 s. 25):

Utskottet anser för sin del att frågan om kommunal rösträtt för invandrare är en betydelsefull fråga från demokratisk synpunkt. Som grundlagberedningen anfört rymmer denna fråga emellertid åtskilliga både principiella och praktiska aspekter vilka enligt utskottet bör göras till föremål för ingående överväganden före ett ställningstagande i sak. Utskottet förordar därför att frågan förutsättningslöst prövas i särskild ordning. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om formerna härför. I samband med det kompletterande utredningsarbetet bör självfallet beaktas också resultatet av de pågående övervägandena inom Nordiska rådet i frågan. Med det sagda får motionerna 1973:113, 1973:117, 1973:541 och 1973:980 anses vara besvarade.

Riksdagen beslöt den 6 juni 1973 i enlighet med utskottets förslag att dels hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i frågan om kommunal rösträtt för invandrare, dels förklara ifrågavarande fyra motioner besvarade med vad utskottet i denna del anfört och hemställt (rskr 1973:265).

Pågående utredningsarbete m. m.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 maj 1974 har kommunministern tillkallat sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare.

Utredningen bör enligt direktiven arbeta skyndsamt och sträva efter att att redovisa resultatet av sina överväganden vid sådan tidpunkt att frågan kan underställas riksdagen hösten 1975. Utredningens överväganden bör avse invandrare från både nordiska och utomnordiska länder samt såväl val till kommunfullmäktige och landsting som val till kyrkofullmäktige. Vidare bör övervägas om också valbarhet bör tillkomma icke svenska medborgare samt vilka särskilda förutsättningar, t. ex. bosättning viss tid i landet, som kan böra ställas upp för rösträtt och valbarhet. Vid fullgörandet av sitt uppdrag bör utredningen samråda med 1965 års valtekniska utredning (Ju 1966:01) och med utredningen (C 1970:29) om den kommunala demokratin. Samråd bör också ske med svenske ledamoten i den arbetsgrupp som den 7 december 1973 tillsatts av Nordiska ministerrådet för att utreda frågan om rösträtt och valbarhet vid kommunalt val i bosättningslandet för medborgare i annat nordiskt land.

I detta sammanhang bör även nämnas att invandrarutredningen i sitt nyligen avgivna huvudbetänkande (SOU 1974:69) föreslagit bl. a. att kvalifikationstiden för svenskt medborgarskap för icke-nordbor sänks från sju

till fem år. När det gäller kravet på hemvisttid för nordbor anser invandrarutredningen att tiden bör sänkas från tre till två år men förordar att ev. ändringsförslag först diskuteras med de övriga nordiska länderna. Utredningens förslag är f. n. föremål för remissbehandling.

Utskottet

I motionerna aktualiseras frågan om kommunal rösträtt för invandrare. Denna fråga är enligt utskottets mening betydelsefull från demokratisk synpunkt. För närvarande är omkring 400 000 utländska medborgare bosatta i vårt land, och av dessa är ungefär två tredjedelar, eller ca 270 000, över 18 år. I vissa kommuner är nästan 20 procent av invånarna utländska medborgare och som sådana utestängda från det inflytande över utformningen av sådana lokala förhållanden som den kommunala rösträtten – och den därtill knutna valbarheten – förbehåller svenska medborgare.

Vid behandlingen av förslaget till ny författning (KU 1973:26) framhöll utskottet att frågan om kommunal rösträtt för invandrare också rymde åtskilliga både principiella och praktiska aspekter, vilka borde göras till föremål för ingående överväganden före ett ställningstagande i sak. Utskottet förordade därför att frågan förutsättningslöst skulle prövas i särskild ordning. Riksdagen följde utskottet.

Den av riksdagen förordade utredningen har tillsatts av Kungl. Maj:t. I direktiven har förutsatts att utredningen kommer att arbeta så skyndsamt att resultatet av dess överväganden kan redovisas vid sådan tidpunkt att frågan kan underställas riksdagen under hösten 1975. Härigenom kan frågan bringas till sin lösning före 1976 års val, vilket utskottet anser vara av stor vikt.

Med hänvisning till det ovan anförda torde de föreliggande motionerna kunna anses besvarade.

Utskottet hemställer

att riksdagen förklarar motionerna 1974:141, 1974:351 och 1974:931 besvarade med vad utskottet anfört.

Stockholm den 15 oktober 1974

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), fru Thunvall* (s), herrar Mossberg* (s), Sten Andersson i Stockholm* (s), Ahlmark* (fp), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Björck i Nässjö (m), Svensson i Eskilstuna* (s), Jonnergård (c), Nordin (c), fru Jacobsson (m) och herr Berndtson (vpk).

*Ej närvarande vid justeringen.

Särskilt yttrande

av herr Berndtson (vpk):

Motionen 1974:351 utgår från att beslut om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare bör kunna fattas omedelbart. Förslag till lagtext redovisas i motionen.

En utredning rörande kommunal rösträtt och valbarhet har tillsatts sedan motionen väcktes. Utredningen förutsättes arbeta så skyndsamt att förslag kan underställas riksdagen under hösten 1975.

Utskottet uttalar att frågan härigenom kan bringas till sin lösning före 1976 års val, vilket utskottet anser vara av stor vikt. Då detta uttalande svarar mot motionärernas uppfattning att frågan om kommunal rösträtt och valbarhet för invandrare bör vara löst innan 1976 års val har jag kunnat ansluta mig till detsamma.